

Stimulering door ouders & communicatie en problemen oplossen door kinderen

Een onderzoek naar de rol van stimulering door vaders en moeders
bij de cognitieve ontwikkeling (communicatie) en het probleemoplossend vermogen van
jonge kinderen en de verschillen tussen vaders en moeders

M.S. Agyeiwaa(6972063) & P.S. Pengel(6941818)

Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Begeleider: dr. Liesbeth Hallers - Haalboom

Tweede beoordelaar: dr. M. M. Vermande

Pre-master: Youth, Education and Society

Cursusnaam: Thesis Pedagogische Wetenschappen 2019-2020

Cursuscode: 200600042

Datum: 30 juni 2020

Abstract

Aim of this study is to get an insight in the impact of stimulating parenting on the cognitive development (in specific problem solving capacity and communication skills) of young children. In order to gain an idea a sample of 479 parents took the Ages and Stages questionnaire and the Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire. Outcomes showed that activities, exposing, playing, and challenging (of mothers and fathers) are significant explanatory variables. Exposure and activities of fathers appeared to have a positive significant relationship with the communication development of the child. Also playing of fathers appeared to have a negative relationship with the communication development of the child. Further activities of both parents appeared to have a positive significant relationship with problem solving capacity of the child. In contrast to the expectations playing of both parents appeared to have a negative significant relationship with problem solving capacity of the child. The conclusion highlights that stimulating parenting partly has impact on the cognitive development of young children. In order with the expectations more exposure and activity of father is related to more communication skills of the child. Contrary to expectations, more play by father is related to less communication skills of the child. In line with the expectations, more activity by mother or father is related to more problem solving capacity of the child. As a final point more playing by father or mother is related to less problem solving capacity of the child. We will discuss the implications in the discussion section of this paper.

Keywords: stimulating parenting, early childhood, problem solving capacity, communication skills, questionnaire, mothers, fathers, children

Menig volwassenen kan zich het beeld terughalen uit hun jeugd waarin zij voor het slapen gaan meekijkend naar de plaatjes en letters in het sprookjesboek door hun ouders worden voorgelezen of de aanmoediging van hun ouders bij het maken van een puzzel. Uit verschillende studies blijkt dat vaders en moeders beiden betrokken zijn bij de ontwikkeling van het kind (Fliet, Daemen, Roelofs en Muris, 2014; Crawley & Sherrod, 1984; Belsky, Gilstrap & Rovine, 1984). Binnen de wetenschap wordt meer focus gelegd op het stimulerend opvoedgedrag van moeders in relatie tot de ontwikkeling van het kind.

Stimulatie maakt onderdeel uit van het opvoedgedrag van de ouder (Verhoeven, Deković, Bodden & Van Baar, 2017). Ouderlijke stimulatie wordt in de wetenschap omschreven als ouderlijke cognitieve stimulatie (Lugo-Gil & Tamis- Lemonda, 2008). Ouderlijke cognitieve stimulatie wordt gedefinieerd als vaardigheden die ouders toepassen om de cognitieve ontwikkeling en taalvaardigheden van kinderen te stimuleren (Shonkoff & Phillips, 2000). Ervaringen die kinderen hieruit opdoen leveren een bijdrage op 4 gebieden binnen de ontwikkeling: cognitief, motorische- en sociaal-emotionele en communicatie (Cates, Dreyer, Berkule, White, Arevalo & Mendelsohn, 2012; Miquelote, Santos, Caçola, Montebelo, & Gabbard, 2012). Ouders kunnen hun kinderen op verschillende manieren stimuleren. Volgens Verhoeven e.a. (2017) bestaat het stimulerend opvoedgedrag van ouders uit verschillende onderdelen. De onderdelen zijn: spelen, blootstellen, uitdagen en activiteiten. Maar ook door het meedoen aan leerzame activiteiten zoals het voorlezen uit boeken en door het aanbieden van verschillende ervaringen in het leven van het kind, denkend aan speeldates tussen kinderen en winkel spelen (Cates et al., 2012; Miquelote et al., 2012). Cognitieve zelfregulatie zorgt ervoor dat het kind alert is voor het behalen van doelen maar ook het controleren van taken zodat hij de taken goed kan afronden (Freund, 1990).

Probleemoplossend vermogen en communicatieve vaardigheden spelen beide in op de ontwikkeling van cognitieve bij kinderen, de cognitieve ontwikkeling. Cognitieve zelfregulatie kan verdeeld worden in twee subgroepen. Ten eerste de kennis die je als individu opdoet over je eigen ontwikkeling op cognitief gebied. Ten tweede de manier waarop jouw eigen processen worden verwerkt binnen het cognitief gebied (Baker & Brown, 1984). De cognitieve zelfregulatie van kinderen ontwikkelt zich door middel van interactie (Vygotsky, 1962, 1978). Deze interactie vindt plaats in de vroege kindertijd tussen het kind en competente personen in het leven van het kind zoals de ouders (Vygotsky 1962, 1978). Wanneer ouders met hun kinderen spelen zorgt deze interactie ervoor dat het gedrag van het kind gereguleerd wordt (Wertsch, 1977). Volgens Vygotsky (1978) speelt het stimulerend opvoedgedrag van ouders een rol in het probleemoplossend vermogen van kinderen.

Om deze reden is het van belang om onderzoek te doen naar de relatie tussen

stimulerend opvoedgedrag en communicatievaardigheden en probleemoplossend vermogen van het kind. Deze relatie zou een positief effect kunnen hebben op de cognitieve ontwikkeling van kinderen.

Relatie stimulerend opvoedgedrag met communicatie

Communicatie speelt in op de ontwikkeling van cognitie bij kinderen, dit onderscheidt zich in verschillende fasen die telkens weer opnieuw optreden: zintuigelijke prikkel, opname, schematiseren (ordening) en het gebruik van informatie (Gal'perin, 1972). Communicatie is een cyclisch proces van informatie-uitwisseling en kan worden onderverdeeld in drie basistype: non-verbale, verbale en schriftelijke communicatie (Griffin, 2006). Communicatie is voor het kind een belangrijk middel om informatie vanuit zijn omgeving te verkrijgen en te verwerken (Gal'perin, 1972). Het kind maakt zich door deelname aan het sociale verkeer allerlei kennis eigen die door historie heen maatschappelijk is verworven (Delfos, 1999). Kinderen leren communiceren door naar hun ouders te kijken, te luisteren en hun woorden en acties na te bootsen (Delfos, 1999). Omdat ouders zo'n belangrijke rol spelen binnen de communicatie is het van belang dat zij meer zicht krijgen op hoe zij kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van het kind.

Uit onderzoek van Dow, Fernald, Knauer & Ozer (2019) is gebleken dat de frequentie en het effect van ouderlijke cognitieve stimulering door het aanbieden van ervaringen middels spel op de vroege vocabulaire vaardigheid van kinderen verschilt per leeftijdsfase (4-18 maanden en 3-5 jaar). In de leeftijdsfase van 4-18 maanden bleek stimulering door het aanbieden van ervaringen middels spel geen significante voorspeller te zijn voor betere verbale communicatie scores in het 3de levensjaar. Daarentegen was er wel een associatie gevonden tussen stimulering door het aanbieden van ervaringen middels spel en toename in verbale communicatie (iets vragen of uitleggen) en het gebruik van diverse en zeldzame woorden in het 3de tot 5de levensjaar. De bevindingen komen deels overeen met voorafgaande longitudine studies (Brooks-Gunn, Martin, & Ryan, 2007; Cabrera, Lamb, Shannon, & Tamis-LeMonda, 2004) waarin het effect van stimulering door het meedoen aan leerzame activiteiten (lezen van een boek) door ouders (met ouderlijke warmte en sensitiviteit) geen voorspeller voor toename in verbale communicatie (geluiden nabootsen of brabbelen) bleek te zijn in de babytijd, maar dat stimulering door het aanbieden van ervaringen middels spel en deelname aan leerzame activiteiten door ouders wel een significant voorspeller bleek te zijn voor verbale communicatie (iets vertellen of uitleggen) in het 2de en 3de levensjaar.

Relatie stimulerend opvoedgedrag met probleemoplossend vermogen

Probleemoplossend vermogen wordt omschreven als het uitvoeren van taken om problemen op de juiste manier op te lossen (Pollastri, Epstein, Heath, & Ablon, 2013). Probleemoplossend vermogen bestaat uit een aantal vaardigheden (Hesse, Care, Sassenberg, Buder & Griffin, 2015). Deze taken of vaardigheden zijn gebaseerd op exploratie en begrip, uitvoering en planning, reflectie en representatie en het formuleren van taken (Pollastri et al., 2013). Wanneer kinderen jong zijn, zijn ze afhankelijk van hun ouders bij het uitvoeren van moeilijke taken, waarbij probleemoplossend vermogen nodig is (Vygotsky, 1978). Ouders stimuleren hun kinderen, zodat kinderen hun problemen zelf kunnen oplossen en ervan kunnen leren (Smith, Landry & Swank, 2000). De mate van ontwikkeling van het probleemoplossend vermogen van kinderen hangt af van hoe de ouders de kinderen stimuleren en hoe de kinderen omgaan met moeilijke uitdagingen (Neitzel & Stright, 2003). Ouders leren hun kinderen door middel van rough and tumble play aan, hoe zij om kunnen gaan met interne opwinding tijdens een spel (Bögels & Phares 2008; Bögels & Perotti 2011). Deze manier van spel maakt kinderen competent en zo kunnen ze beter omgaan met fysieke uitdagende activiteiten, waar probleemoplossend vermogen voor nodig is. Uit verschillende studies is gebleken dat een hoge mate van stimulatie in de vorm van woorden bij moeders en hoge mate van stimulatie in de vorm van ruig gedrag bij vaders positief samenhangt met probleemoplossend vermogen tijdens een spel (Fliet et al., 2014; Crawley et al., 1984; Smith et al., 2000). Spelen is belangrijk voor het verloop van de ontwikkeling van kinderen (Bento en Diaz, 2017). Activiteiten waarbij kinderen aan het spelen zijn hebben als doel dat kinderen onder andere werken aan hun exploratiegedrag en probleemoplossend vermogen (Bento et al., 2017). Daarnaast leren kinderen hoe ze complexe problemen kunnen oplossen (Ramani & Brownell, 2013). De emotionele en cognitieve steun van ouders heeft als doel dat kinderen zelf problemen oplossen. Dit leidt tot verbetering van probleemoplossend vermogen en academische vaardigheden (Pianta & Harbers, 1996; Pianta, Smith & Reeve, 1991).

Verschillen tussen vaders en moeders

In de jaren 50 hielden voornamelijk de moeders zich bezig met opvoedtaken (Lamb, 1975). In de loop der jaren is dit veranderd. Desondanks blijkt uit een artikel op Nporadio1.nl dat er een discussie plaats heeft gevonden maart dit jaar over de rol van vaders binnen de opvoeding (BNNVARA, 2020). Frank Koerseman heeft een essay geschreven genaamd *Ontvadering* (BNNVARA, 2020). In het Nieuwsuur op NPO 1 Radio maakt hij duidelijk dat de vaderlijke autoriteit is weggevallen. Vaders zijn minder

betrokken bij de opvoeding. Deze mening zorgde voor veel discussie onder de panelisten van het nieuws uur. Frank Koersman vindt dat de rollen van moeders en vaders binnen de opvoeding tegenwoordig niet meer goed verdeeld zijn (BNNVARA, 2020). Daarentegen blijkt uit de literatuur dat vaders en moeders beiden betrokken zijn bij de ontwikkeling van het kind (Fliet et al., 2014; Crawley et al., 1984; Belsky et al., 1984).

Ook is uit studies naar voren gekomen dat het geslacht van ouders correleert met de diversiteit en frequentie van stimulering door het aanbieden van ervaringen (middels blootstellen, spelen en uitdagen) zoals het kind meenemen naar buiten en stimulering door het meedoen aan leerzame activiteiten zoals lezen, zingen en verhalen vertellen (Bronte-Tinkew, Carrano, Horowitz, & Kinukawa, 2008; Camović, 2019). Zo is gebleken dat moeders betrokken waren bij alle interacties van beide vormen van stimuleren, behalve bij spelletjes die meer fysieke activiteit vergden (rennen, springen en stoeien), waar vaders een iets hoger gemiddelde behaalden (Camović, 2019).

Daarnaast is gebleken dat stimulering door het aanbieden van fysiek spel (zoals stoeien) door vader geassocieerd is aan betere (sociale) communicatieve vaardigheden (initiatief durven nemen in interactie) bij kinderen (Cashin Wroe & StGeorge, 2018; StGeorge & Freeman, 2017; Bronte-Tinkew et al., 2008). Daarentegen is uit spelobservaties en zelfrapportage gebleken dat vaders en moeders niet verschillen in de verschillende vormen van stimulering, maar dat vaders zichzelf hoger scoren (Bögels, De Vente, & Majdandžić, 2016). Hoewel de stimulering die zowel vaders als moeders bieden in bepaalde opzichten zou kunnen verschillen, moet geen van beiden worden uitgesloten bij het bestuderen van stimulerend gedrag.

Echter richt het meeste onderzoek zich op de inbreng van moeders, terwijl minder bekend is over de effecten van de inbreng van vaders. Hierbij is binnen het domein van wetenschappelijk onderzoek naar stimulering door ouders de huidige kennis vooral verkregen uit steekproeven van moeder-kind koppels (Blanchard, Singh & Yeh, 2017). De vraag is echter of het betrouwbaar is om met deze specifieke steekproeven een uitspraak te doen over verschillen in stimulering tussen vaders en moeders.

Doel Onderzoek

Aangezien de moderne vader in vergelijking met de traditionele vader meer tijd met zijn kinderen doorbrengt en in de huidige maatschappij meer vraag is naar wetenschappelijke onderbouwde opvoedingsstrategieën, is er de afgelopen jaren meer behoeften aan kennis over de mogelijke invloed van stimulering door vaders (en moeders) op de communicatieve vaardigheden en het probleemoplossend vermogen van kinderen. Om deze reden zal dit onderzoek zich richten op de verschillen in stimulering tussen vader en moeder en de samenhang hiervan met de communicatieve vaardigheden en het probleemoplossend vermogen van kinderen. Hieruit is de volgende centrale vraag

opgesteld: "Is er een relatie tussen stimulering door ouders en de cognitieve ontwikkeling van jonge kinderen (0-4 jaar) en is deze relatie anders/verschillend voor moeders en vaders?". Op basis van de literatuurstudie is de volgende deelvraag opgesteld: "Is er een relatie tussen stimulering door ouders en de communicatieontwikkeling van jonge kinderen (0-4 jaar) en is deze relatie anders/verschillend voor moeders en vaders?". Op basis van de literatuurstudie wordt verwacht (a) hoge stimulering door deelname aan leerzame activiteiten (bijvoorbeeld lezen van een boek) en het aanbieden van ervaringen door ouders positief samenhangt met hoge communicatieve vaardigheden van jonge kinderen, vanaf 2 jaar. (Dow et al., 2019). Daarbij wordt verwacht dat (b) hoge stimulering door het aanbieden van ervaringen via fysieke activiteit positief samenhangt met hoge communicatieve vaardigheden van jonge kinderen, vanaf 2 jaar. (Cashin et al., 2018). De tweede deelvraag: "Is er een relatie tussen stimulering door ouders en het probleemoplossend vermogen van jonge kinderen (0-4 jaar) en is deze relatie anders/verschillend voor moeders en vaders?". Met betrekking tot de tweede deelvraag wordt verwacht (c) een hoge mate van stimulering door ouders positief samenhangt met een hoge mate van competentie, zelfstandigheid en probleemoplossend vermogen van het jonge kind (Pianta et al., 1996; Pianta et al., 1991). De laatste verwachting is dat hoge mate van stimulatie in de vorm van woorden bij moeders en hoge mate van stimulatie in de vorm van ruig gedrag bij vaders positief samenhangt met probleemoplossend vermogen tijdens een spel (Fliet et al, 2014).

Methode

Procedure

Ouders zijn benaderd via kinderdagverblijven/peuterspeelzalen - waar hun kind heen ging- en via het netwerk van studenten Pedagogische Wetenschappen. Ouders hebben een informatiebrief gekregen met uitleg over het onderzoek, vertrouwelijkheid van onderzoeksgegevens, anonieme verwerking van data en de mogelijkheid om elk moment uit het onderzoek te stappen. Hierbij hebben ouders een toestemmingsformulier teruggestuurd om in te stemmen met deelname aan het onderzoek. Moeders en vaders hebben apart per post een boekje met vragenlijsten ontvangen. Een deel van de vragenlijsten waren afgestemd op de leeftijd van het kind. Ouders werd verzocht de vragenlijsten in te vullen zonder met elkaar te overleggen en vervolgens te sturen naar het onderzoeksteam.

Steekproef

De steekproef van het onderzoek bestaat uit 479 ouders met kinderen van 0 -72 maanden ($M= 34.16$ maanden, $SD= 17.84$; 52.3% meisje) die met een

gelegenheidssteekproef en selecte steekproef zijn geselecteerd. Het grootste deel van de kinderen was Nederlands (96.5%). Aan het onderzoek hebben zowel vaders als moeders deelgenomen, met een gemiddelde leeftijd van 35 jaar voor moeders ($SD= 4.62$; $R= 33.92 - 55.33$) en 37 jaar voor vaders ($SD= 39.27$; $R= 33.97 - 62.25$). Een groot deel van de ouders was getrouwd/samenwonend (98.4%) en een klein deel alleenstaand (0.9%). Het overgrote deel van de moeders (95.3%) en vaders (94.5%) was van Nederlandse afkomst. De meeste ouders zijn HBO/Universitair-Bachelor opgeleid (43.4% moeders en 38.8% vaders). Een meerderheid van de ouders werken, moeders werken gemiddeld 21.94 uren per week ($SD= 9.54$) en vaders werken gemiddeld 38.04 uren per week ($SD= 9.14$).

Meetinstrumenten

Stimulering. Het stimulerend opvoedgedrag van ouders is gemeten met de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPQ; Verhoeven et al., 2017). Deze vragenlijst meet verschillende onderdelen van de ouderlijke opvoeding van kinderen tussen 12 – 48 maanden. De CECPQ bestaat uit 70 items welke zijn gemeten op een 6-punts Likertschaal (1= Nooit tot 6= Altijd). De CECPQ bestaat uit vier dimensies (warmte, structuur, controle en stimuleren). Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de dimensie stimuleren die is ingevuld door ouders. Stimuleren verwijst naar de mate waarin ouders hun kind betrekken bij leeractiviteiten (Verhoeven et al., 2017). De dimensie stimuleren bestaat uit 20 items en de volgende subschalen: *activiteiten* (5 items; 'Ik vertel mijn kind verhaaltjes of lees voor uit een boek'), *blootstellen* (5 items; 'Ik laat mijn kind met andere kinderen spelen'), *spelen* (5 items; 'Mijn kind en ik spelen samen met speelgoed om muziek mee te maken') en *uitdagen* (5 items; 'Mijn kind en ik stoeien of spelen wilde spelletjes'). Voor elke subschaal is een gemiddelde score berekend. Een hogere score staat voor meer stimulerend gedrag. Uit eerder onderzoek blijkt dat CECPQ valide en betrouwbaar is (Verhoeven et al., 2017). De Cronbach's alpha voor de schaal stimuleren moeder is $\alpha= .69$ en voor vaders $\alpha= .66$. De Cronbach's alpha van de subschaal activiteiten moeder is $\alpha= .62$ en voor vaders is $\alpha= .67$. De Cronbach's alpha van de subschaal blootstellen voor moeders is $\alpha= .58$ en voor vaders is $\alpha= .69$. De Cronbach's alpha van de subschaal spelen moeder is $\alpha= .79$ en voor vaders is $\alpha= .77$. De Cronbach's alpha van de subschaal uitdagen voor moeder is $\alpha= .74$ en voor vaders is $\alpha= .77$.

Probleemoplossend vermogen en communicatie. Voor het meten van het probleemoplossend vermogen en communicatieve vaardigheden is de Ages and Stages Questionnaire gebruikt (ASQ; Bricker & Squires, 2009). Deze vragenlijst meet hoe het kind zich ontwikkelt binnen verschillende ontwikkelingsgebieden en is afgestemd op de leeftijd van het kind. De ASQ bestaat uit 30 items welke zijn gemeten op een 3-punts

Likertschaal (0= Nog niet, 5= Soms, 10= Ja). De ASQ bestaat uit vijf componenten (componenten: communicatie, fijne en grove motoriek, persoonlijk sociaal en problemen oplossen). Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van twee componenten namelijk communicatie en probleem oplossen die zijn ingevuld door moeders. Communicatie verwijst naar de mate waarin kinderen non-verbale en verbale uitingen gebruiken om een boodschap over te brengen en informatie uit hun omgeving te verwerken (Bricker et al, 2009). Probleem oplossen verwijst naar de mate waarin kinderen uitdagende taken kunnen uitvoeren (Bricker et al., 2009). De subschalen bestaan uit 6 items.

Voorbeelditem van communicatie is 'Als uw kind iets wil hebben, laat ze dit zien door het aan te wijzen?' Voorbeelditem van problemen oplossen is 'Nadat u uw kind hebt laten zien hoe het moet, probeert uw kind dan met een lepel, stok of een vergelijkbaar hulpmiddel een klein speeltje te pakken dat net buiten bereik ligt?' De schaalscores zijn gemaakt aan de hand van gemiddelde scores. Een hogere score staat voor hoge communicatieve vaardigheden of hoog probleemoplossend vermogen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de ASQ betrouwbaar en valide is (Juneja, Mohanty, Jain en Ramji, 2011). De Cronbach's alpha voor de subschaal communicatie is $\alpha = .67$ en voor de subschaal probleem oplossen $\alpha = .56$.

Analyseplan

In dit onderzoek zijn middels het programma SPSS Statistics 25 analyses uitgevoerd. Het significantieniveau binnen dit onderzoek is $\alpha = .05$. Binnen dit onderzoek wordt op twee deelvragen een antwoord gezocht: of er sprake is van een relatie tussen stimulering door ouders en communicatieve vaardigheden van kinderen (en/of dit verschilt voor vaders en moeders)? Of er sprake is van een relatie tussen stimulering door ouders en probleemoplossend vermogen (en/of dit verschilt voor vaders en moeders)? Om op deze vragen antwoord te krijgen is een multi-pele regressie uitgevoerd met de subschalen van stimuleren (activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen) voor zowel vader als moeder als onafhankelijke variabelen zijn ingevoerd en de schalen communicatie en probleemoplossend vermogen als afhankelijke variabelen zijn ingevoerd. De analyses worden apart uitgevoerd voor de twee uitkomstmaten. De begrippen zijn geoperationaliseerd om de validiteit te vergroten. Tevens wordt in de regressieanalyse gekeken naar de verschillen tussen vaders en moeders. Ten slotte wordt de Fisher's z berekend om na te gaan of de correlatie tussen stimuleren en ontwikkeling voor vaders en moeders significant verschilt.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

Voorafgaand aan de analyses is een data-inspectie uitgevoerd. Op de variabelen zijn geen invoerfouten gevonden. Met behulp van een boxplot zijn 12 uitschieters gevonden, waarvan 3 extreem op de variabelen van stimuleren. De analyses zijn één keer met en zonder de 3 extreme uitschieters uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat de uitkomsten van elkaar verschillen, wat betekent dat deze uitschieters substantiële invloed hebben. Om deze reden zijn de uitschieters verwijderd uit de dataset, wat een uiteindelijke steekproef van 476 ouders met kinderen opleverde. De variabelen activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen zijn normaal verdeeld voor zowel vader als moeder. De variabele communicatie is rechtsscheef verdeeld. En de variabele probleemoplossend vermogen is linksscheef verdeeld. Gezien de grootte van de steekproef vormt dit echter niet direct een probleem voor de regressieanalyses. Overige assumpties voor de multipele regressie zijn ook gecontroleerd. Ten eerste is de relatie tussen twee of meerdere onafhankelijke variabelen niet te sterk, er is voldaan aan de afwezigheid van multicollineariteit (Tolerance > .02; VIF < 10). Ten tweede zijn om de normaliteit van de residuen te analyseren de histogrammen opgevraagd, de verdeling tussen de residuen is normaal verdeeld. Ten slotte is om de homoscedasticiteit te meten een p-plot opgevraagd, hieruit is te zien dat de spreiding in de x waarde (van de subschalen van stimuleren) ongeveer gelijk zijn, er is voldaan aan homoscedasticiteit.

De gemiddelde scores van de variabelen en de correlaties tussen de variabelen worden gepresenteerd in Tabel 1. Opvallend is dat de gemiddeldes van activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen bij zowel moeders als vaders redelijk hoog uitvielen. Daarnaast viel het gemiddelde van communicatie en probleemoplossend vermogen relatief hoog uit. Bij beiden ouders hangen de subschalen van stimuleren met elkaar samen. Daarnaast wees de Pearson correlatie uit dat een positief verband tussen het opvoedgedrag (activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen) van vaders en moeders onderling significant is ($p < .05$; $p < .01$). Dit betekent dat het opvoedgedrag van vaders en moeders elkaar beïnvloedt. Bij vaders wees de Pearson correlatie uit dat er een significant, positief verband bestaat tussen activiteiten en communicatie. Ook was sprake van een significant, positief verband tussen blootstellen en communicatie. Uit Tabel 1 blijkt dat de subschaal spelen moeder ($p < .01$) en activiteiten vader ($p < .05$) positief significant correleren met het probleemoplossend vermogen. Bij moeders wees de Pearson correlatie uit dat er geen sprake is van significantie tussen activiteiten, blootstellen en uitdagen en probleemoplossend vermogen. Bij vaders wees de Pearson correlatie uit dat er een significant, positief verband bestaat tussen activiteiten en probleemoplossend vermogen. Maar bij vaders was geen sprake van een significant

verband tussen blootstellen, spelen en uitdagen.

Resultaten van de gepaarde t test wees uit dat er sprake is van een significant verschil voor de variabelen activiteiten $t(475) = 15.39, p = .00$, blootstellen $t(475) = 9.65, p = .00$, en spelen $t(475) = 5.95, p = .00$. Moeders blijken vaker bloot te stellen, te spelen en activiteiten uit te voeren dan vaders. Vaders blijken vaker uit te dagen, dan moeders. Er bleek geen significant verschil tussen vaders en moeders voor uitdagen, *t-statistiek*.

RELATIE STIMULEREND OPVOEDGEDRAG EN COGNITIEVE ONTWIKKELING

Tabel 1

Samenvatting van Correlaties, Gemiddelden en Standaarddeviaties van Scores op Activiteiten, Blootstellen, Spelen, Uitdagen, Communicatie en Probleemoplossend Vermogen van Vaders en Moeders

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	<i>M (SD)</i>	Bereik
1. Activiteiten M	-										5.16 (0.50)	[3.60 – 6.00]
2. Blootstellen M	.61**	-									4.77 (0.57)	[3.00 – 6.00]
3. Spelen M	.54**	.57**	-								4.43 (0.81)	[2.00 – 6.00]
4. Uitdagen M	.43**	.44**	.54**	-							4.14 (0.78)	[1.60 – 6.00]
5. Activiteiten V	.13**	.18**	.15**	.12**	-						4.64 (0.61)	[2.60 – 6.00]
6. Blootstellen V	.16**	.26**	.16**	.14**	.55**	-					4.44 (0.67)	[2.20 – 6.00]
7. Spelen V	.14**	.22*	.34**	.22**	.56**	.55**	-				4.18 (0.78)	[2.00 – 6.00]
8. Uitdagen V	.11**	.15**	.21**	.23**	.41**	.45**	.52**	-			4.23 (0.78)	[1.60 – 6.00]
9. Communicatie	.06	.07	-.04	.02	.13**	.08*	-.02	.06	-		8.26 (2.01)	[1.67 – 10.00]
10. Probleemoplossend vermogen	.07	-.00	-.12**	-.05	.09*	.06	-.06	.02	.53**	-	8.53 (1.71)	[1.67 – 10.00]

Noot. M = moeder; V = vader.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Ouderlijke stimulering en communicatieontwikkeling

Een meervoudige regressie is uitgevoerd om de relatie tussen communicatie als afhankelijke variabelen en activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen (van moeders en vaders) als verklarende variabelen te onderzoeken. Uitkomsten hiervan worden gepresenteerd in Tabel 2. Deze variabelen verklaren een significante 4.6 % van de variantie in communicatie, $F(8,467) = 2.84, p = .00$. Er is sprake van een kleine effectgrootte ($R^2 = .046$). Blootstellen en uitdagen blijken bij beide ouders geen significante voorspellers te zijn voor de communicatieontwikkeling van het kind. Daarentegen blijken activiteiten en spelen van vader significante voorspellers te zijn voor de communicatieontwikkeling van het kind. Naar verwachting is meer activiteit door vader gerelateerd aan meer communicatieve vaardigheden van het kind. Tegen de verwachting in is meer spel door vader gerelateerd aan minder communicatieve vaardigheden van het kind. Daarentegen blijken activiteiten en spelen van moeder geen significante voorspellers te zijn voor de communicatieontwikkeling van het kind.

Tabel 2

Samenvatting van Bèta's (Gestandaardiseerd en Ongestandaardiseerd) en Standaardfouten van Predictoren op Communicatie

	B	SE	β
Constante	4.79	1.15	
1. Activiteiten Moeder	0.27	0.25	.07
2. Blootstellen Moeder	0.26	0.22	.07
3. Spelen Moeder	-0.30	0.16	-.12
4. Uitdagen Moeder	0.04	0.14	.02
5. Activiteiten Vader	0.54	0.19	.17**
6. Blootstellen Vader	0.11	0.18	.04
7. Spelen Vader	-0.39	0.17	-.15*
8. Uitdagen Vader	0.14	0.14	.06

Noot. SE = Standaard Error. $R^2 = .046$.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Ouderlijke stimulering en probleemoplossend vermogen

Om de relatie tussen stimulerend opvoedgedrag van vaders en moeders en het probleemoplossend vermogen van het kind te onderzoeken is een multiële regressie uitgevoerd. In tabel 3 staan de resultaten van de uitgevoerde multiële regressieanalyse weergegeven. Het regressie model met probleemoplossend vermogen als afhankelijke variabele en activiteiten, blootstellen, spelen en uitdagen voor moeder en vader als

onafhankelijke variabelen is significant, $F(8, 467) = 3,639, p < .01$. Stimulerend opvoedgedrag van ouders verklaart 6,0 % het probleemoplossend vermogen van het kind. Er is hier sprake van een klein effect ($R^2 = 0.06$). De subschaal activiteiten van zowel moeder als vader hangt positief significant samen met het probleemoplossend vermogen. Hoe meer activiteiten moeder of vader uitvoert met het kind, hoe meer probleemoplossend vermogen van het kind. De subschaal spelen van zowel moeder als vader hangt negatief significant samen met het probleemoplossend vermogen. Hoe meer speelgedrag de moeder of vader vertoont, hoe minder probleemoplossend vermogen van het kind. Blootstellen moeder, uitdagen moeder zijn geen significante voorspellers en hebben een negatieve samenhang met het probleemoplossend vermogen van het kind. Blootstellen vader, uitdagen vader zijn ook geen significante voorspellers voor het probleemoplossend vermogen van het kind.

Tabel 3

Samenvatting van Bèta's (Gestandaardiseerd en Ongestandaardiseerd) en Standaardfouten van Predictoren op Probleemoplossend Vermogen

	<i>B</i>	<i>SE</i>	β
Constant	6.09	0.98	-
1. Activiteiten Moeder	0.60	0.21	.17*
2. Blootstellen Moeder	-0.01	0.19	-.00
3. Spelen Moeder	-0.40	0.14	-.18*
4. Uitdagen Moeder	-0.06	0.12	-.03
5. Activiteiten Vader	0.37	0.16	.13*
6. Blootstellen Vader	0.12	0.15	.05
7. Spelen Vader	-0.32	0.14	-.14*
8. Uitdagen Vader	0.10	0.12	.05

Noot. *SE*= Standaard Error. $R^2=0.06$.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Discussie

Doel van het onderzoek is om een beeld te krijgen van een mogelijke relatie tussen stimulerend opvoedgedrag van vader en moeder en de communicatieve vaardigheden en probleemoplossend vermogen van het kind (en of dit verschillend of hetzelfde is voor vader en moeder).

Met betrekking tot stimulering door ouders en de communicatieve vaardigheden van kinderen werd uit de resultaten van multiple regressieanalyse een positieve samenhang gevonden tussen activiteiten en spelen van vader en communicatieve vaardigheden van kinderen. Dit resultaat sluit aan bij de verwachting dat hoge stimulering door deelname aan leerzame activiteiten (bijvoorbeeld lezen van een boek) en het aanbieden van ervaringen door ouders positief samenhangt met hoge communicatieve vaardigheden van jonge kinderen (vanaf 2 jaar). Dit sluit aan bij voorgaande literatuurstudies waaruit is gebleken dat hoe meer ouders meedoen met de activiteiten en het spel van het kind hoe meer de communicatievaardigheden van het kind wordt bevorderd (Brooks-Gunn et al., 2007; Cabrera et al., 2004). Deze positieve samenhang geldt niet voor moeder. Daarnaast werd een negatieve samenhang gevonden tussen spel van vader en communicatieve vaardigheden van kinderen. Deze negatieve samenhang geldt niet voor moeder. Dit resultaat gaat tegen de verwachting dat hoge stimulering door deelname aan leerzame activiteiten en het aanbieden van ervaringen door ouders positief samenhangt met hoge communicatieve vaardigheden van jonge kinderen (vanaf 2 jaar). Ook gaat dit in tegen de verwachting dat een hoge stimulering door het aanbieden van ervaringen via fysieke activiteit en door uit te dagen door vader bijdraagt aan hoge communicatieve vaardigheden van jonge kinderen (vanaf 2 jaar). Het resultaat gaat in tegen eerdere literatuurstudies waaruit is gebleken dat stimulering door het aanbieden van fysieke spelletjes (zoals stoeien) door vader geassocieerd is aan betere (sociale) communicatieve vaardigheden (initiatief durven nemen in interactie) bij kinderen (Cashin Wroe et al., 2018; StGeorge et al., 2017; Bronte-Tinkew et al., 2008). Een beperking van de betreffende studies is de inhoudsvaliditeit: het is lastig om het begrip stimulerend oudergedrag concreet te operationaliseren doordat het stimulerende en uitdagende spelgedrag varieert in complexiteit en verband houdt met een breed scala aan gedrag van kinderen. Hierbij is het de vraag of de gebruikte items (vragen) de lading van het stimulerende en uitdagende spelgedrag van ouders voldoende dekken. Een mogelijke alternatieve verklaring voor het resultaat van het wel vinden van significantie bij vaders en het niet vinden van significantie bij moeders biedt de studie van Bögels e.a. (2016) dat concludeert dat vaders en moeders niet verschillen in de verschillende vormen van stimulering, maar dat vaders zichzelf hoger scoren bij zelfrapportage en spelobservaties. Hierbij kan het zo zijn dat vaders bij het invullen van de Comprehensive Early Childhood vragenlijst gewenste antwoorden hebben gegeven en zichzelf hoger

hebben gescoord op spelen dan moeders. Hierbij was tegen de literatuur in voor de overige subschalen van stimuleren bij zowel vader als moeder geen sprake van een relatie met communicatie, dit zou kunnen komen door de wijze waarop de data is verzameld, er is alleen gebruik gemaakt van vragenlijsten en dit kan geleid hebben tot een beperkt beeld (Brooks-Gunn et al., 2007; Cabrera et al., 2004).

Met betrekking tot stimulering door ouders en het probleemoplossend vermogen van kinderen werd verwacht dat een hoge mate van stimulering door ouders bijdraagt aan een hoge mate van competentie, zelfstandigheid en probleemoplossend vermogen van het jonge kind. Uit de multipale regressieanalyse is gebleken dat activiteiten van moeder een significant positief verband heeft met het probleemoplossend vermogen van kinderen. De hypothese is hiermee bevestigd. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat biedt de literatuurstudie van Bento e.a. (2017) dat concludeert dat bij activiteiten waarbij kinderen aan het spelen zijn, zij ook aan het werk zijn aan hun exploratiegedrag en probleemoplossend vermogen. Hierdoor leren kinderen hoe ze complexe problemen kunnen oplossen (Ramani et al., 2013). Een andere mogelijke verklaring voor het vinden van significantie bij moeder en niet bij vader biedt de studie van Camović (2019). Uit deze studie is gebleken dat moeders betrokken waren bij alle interacties van beide vormen van stimuleren, behalve bij spelletjes die meer fysieke activiteit vergden (rennen, springen en stoeien), waar vaders een iets hoger gemiddelde behaalden. Hieruit kan geconcludeerd worden dat vaders minder hoog scoren op de subscala activiteiten in vergelijking tot moeders.

Uit de resultaten is verder gebleken dat activiteiten door zowel moeder als vader positieve verbanden hebben met probleemoplossend vermogen van kinderen. Ook is gebleken dat spelen door vader en moeder negatief samenhangt met het probleemoplossend vermogen van kinderen. Dit komt niet overeen met de literatuurstudie en bij communicatie werd hetzelfde onverwachte verband gevonden.

Een mogelijke verklaring voor deze negatieve verband is dat ouders niet alle vragen goed door hebben gelezen en hierdoor lage/gemiddelde cijfers gaven. De vragenlijst is een moment opname geweest. Het zou kunnen dat de ouders die dag een rot dag hebben gehad maar ook veel problemen ervaren in de opvoeding van hun kinderen. Wat resulteert tot het geven van lage cijfers aan de opvoeding. Een andere mogelijke verklaring voor deze resultaat is, uit verschillende studies is gebleken dat de emotionele en cognitieve steun van ouders het doel heeft om kinderen zelf problemen op te laten oplossen. Dit leidt tot verbetering van probleemoplossend vermogen en academische vaardigheden (Pianta et al., 1996; Pianta et al., 1991). Hieruit kan geconcludeerd worden dat sommige kinderen meer baat hebben bij emotionele en cognitieve steun van de ouders bij het ontwikkelen van probleemoplossend vermogen.

Overige subschalen, blootstellen en uitdagen zijn niet significant voor vaders en moeders deze subschalen zouden niet kunnen bijdragen aan het probleemoplossend vermogen omdat deze schalen brede begrippen zijn. Om een beter beeld te krijgen van wat blootstellen en uitdagen inhoudt zou een toevoeging van observatie een duidelijk beeld kunnen geven hoe ouders in de praktijk deze begrippen uitten. Uit verschillende studies is gebleken dat er een relatie is tussen uitdagend opvoedgedrag van vaders en probleemoplossend vermogen (Fletcher et al., 2013; Fitzgerald, 1977). Maar andere studies geven de verklaring dat deze manier van spel kinderen competentier maakt zo dat zij beter om kunnen gaan met fysieke uitdagende activiteiten en niet specifiek tot probleemoplossend vermogen (Bögels et al., 2008; Bögels et al., 2011).

Beperkingen

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen waardoor de uitkomsten met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden.

De eerste beperking is de betrouwbaarheid van de ASQ-vragenlijst. Dit heeft betrekking op de Cronbach's alpha van de schalen. Met de Cronbach's alpha werd gekeken naar de betrouwbaarheid van de schalen. Indien deze waarden .80 of hoger zijn dan duidt dit op een hoge betrouwbaarheid, echter is een waarde gelijk aan of hoger dan .70 ook nog betrouwbaar. De Cronbach's alpha van communicatie en probleemoplossend vermogen waren aan de lage kant, dit zegt iets over de samenhang (interne consistentie) tussen de verschillende items van de schalen. De items moeten goed bij elkaar passen om er zeker van te zijn dat de overkoepelende begrippen communicatie en probleemoplossend vermogen kunnen worden gemeten, het is dus de vraag of deze items samen één schaal mogen vormen.

Een andere beperking heeft betrekking op de manier waarop de data is verzameld. In het onderzoek is alleen gebruik gemaakt van zelfrapportage, echter zijn er aanwijzingen dat bij observatie er geen verschillen worden gevonden tussen vader en moeder in stimuleren, maar bij vragenlijsten wel (Bögels et al., 2016). Dit zou samen kunnen hangen met dat je bij vragenlijsten niet kan achterhalen of de respondenten bij het invullen alles goed gelezen hebben en eerlijk antwoord hebben gegeven of dat ze sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Hierbij is er binnen dit onderzoek enkel gekeken naar een bepaald aantal aspecten van stimuleren. Een belangrijk aspect dat niet is meegenomen (maar wellicht wel belangrijk is) is dat uit literatuurstudies is gebleken dat vaders meer ruig spelgedrag 'rough and tumble play' vertonen met hun kinderen en dat moeders meer activiteiten uitvoeren en gebruik maken van speelgoed (Camović, 2019; Belsky et al., 1984; Fliet et al., 2014; Crawley et al., 1984). Om een completer beeld te verkrijgen zouden verschillende vormen van dataverzameling kunnen worden gebruikt namelijk vragenlijsten en spelobservaties, waarbij wordt gekeken naar hoe

ouders zich gedragen met hun kinderen.

De laatste beperking heeft betrekking op de samenstelling van de steekproef. De steekproef bestond voornamelijk uit Nederlandse, hoogopgeleide ouders. Deze groep hoogopgeleide ouders kan ander stimulerend oudergedrag vertonen dan de 'gemiddelde' ouder, dit kan een vertekend beeld hebben opgeleverd binnen de vragenlijsten en het analyseren van de resultaten, vraag is dus of met deze huidige steekproef (resultaten) gegeneraliseerd kan worden naar andere ouders in Nederland.

De sterke punten binnen dit onderzoek is onder andere de wijze waarop ouders zijn geïnformeerd en de inclusie van vaders en moeders. Binnen het onderzoek werd aan een aantal ethische uitgangspunten voldaan, namelijk volledig informeren en vertrouwelijkheid. Hierbij zijn ouders vooraf expliciet ingelicht over wat er met de onderzoeksgegevens gebeurt, hoe hun privacy wordt gewaarborgd en hun recht om elk moment uit het onderzoek te stappen. Goede communicatie is goed voor het wederzijds vertrouwen en verduidelijkt de positie van de ouders binnen het onderzoek. Daarnaast wordt binnen een groot deel van het domein van wetenschappelijk onderzoek over stimulerend oudergedrag enkel de moeder betrokken. Dit geeft een beperkt beeld van stimulerend oudergedrag. Het zou waardevol zijn om vader te betrekken bij het onderzoek omdat de huidige vader meer tijd aan zijn kinderen besteedt dan de vader van vroeger. Om een compleet beeld te vormen van stimulerend oudergedrag (en de rol van vaders) werd binnen dit onderzoek zowel moeder als vader betrokken.

Vervolgonderzoek

Conclusie

Concluderend is de relatie tussen stimulerend opvoedgedrag van ouders en cognitieve ontwikkeling van kinderen gevonden verschillend voor vader en moeder. Stimulerend gedrag van moeder is niet gerelateerd aan communicatieve vaardigheden van het kind. In tegenstelling tot meer activiteiten door vader dat gerelateerd is aan meer communicatieve vaardigheden, en meer spelen door vader dat gerelateerd is aan minder communicatieve vaardigheden van het kind. Ook is meer activiteiten door beide ouders gerelateerd aan meer probleemoplossend vermogen en spelen door beide ouders gerelateerd aan minder probleemoplossend vermogen van het kind.

Implicatie voor de praktijk is dat er ook aandacht moet worden besteed aan de invloed van vader, omdat het uitdagend gedrag van vader 'rough and tumble play' een belangrijk aspect blijkt te zijn. Uit een studie is gebleken dat vaders kinderen motiveren om meer risico's te nemen tijdens het spel (Fitzgerald, 1977). Complexe fysieke stimulatie binnen een spel is belangrijk voor de vader-kind relatie (Paquette, 2004). Deze manier van spel maakt kinderen competent en zo kunnen ze beter omgaan met fysieke uitdagende activiteiten (Fletcher et al., 2013). Wanneer in de praktijk geen aandacht

wordt besteed aan de complexe fysieke stimulatie kan het uitdagende gedrag van vaders niet goed in kaart worden gebracht. Want het speelt een belangrijke rol in de vader-kind relatie. Omdat fysieke stimulatie zo'n belangrijk aspect blijkt te zijn zou in de toekomst een observatie uitgevoerd kunnen worden om te zien hoe vaders (en moeders) deze fysieke stimulatie uitten.

De resultaten van dit onderzoek moeten voorzichtig geïnterpreteerd worden want dit onderzoek bevat een aantal beperkingen. Een voorbeeld is dat de steekproef grotendeels bestond uit Nederlandse ouders. Nederland bestaat uit een multiculturele samenleving dus de kans bestaat dat de resultaten niet voor ouders gelden die een andere etniciteit hebben. Om deze reden bevelen wij aan om in een vervolgonderzoek ook te kijken naar een multiculturele steekproef binnen Nederland. Met deze kennis kan verklaard worden of er een verschil is tussen de manier waarop Nederlandse ouders en ouders met een andere etniciteit binnen Nederland hun kinderen stimuleren. Vervolgens kan gekeken worden naar de generaliseerbaarheid van de resultaten. En met deze kennis kan in kaart gebracht worden welke rol vaders en moeders spelen in de relatie tussen stimulerend opvoedgedrag en probleemoplossend vermogen en communicatieve vaardigheden van kinderen.

Referenties

- Baker, L., & Brown, A. L. (1984). Metacognitive skills and reading. In P. D. Pearson, R. Barr, M. L. Kamil and P. Mosenthal (Eds.), *Handbook of Reading Research* (pp. 353-394). New York: Longman.
- Belsky, J., Gilstrap, B., & Rovine, M. (1984). The Pennsylvania infant and family development project, I: Stability and change in mother-infant and father-infant interaction in a family setting at one, three, and nine months. *Child Development*, *55*, 692–705. doi: 10.2307/1130122
- Bento, G., & Diaz, G. (2017). The importance of outdoor play for young children's health development. *Porto biomedical journal*, *2*(5), 157-160.
- Blanchard, S., Singh, A. & Yeh, C. J. (2017). Ages and stages questionnaire: A global screening scale. *Boletin Medical Hospital Infant Mexico*, *74*, 5-12. doi: 10.1016/j.bmhix.2016.07.008
- BNNVARA (2020, 26 februari). *Ontvadering maatschappij: De vaderlijke autoriteit verdwijnt*. Geraadpleegd op 15 mei 2020, van <https://www.nporadio1.nl/cultuur-media/21920-ontvadering-maatschappij-de-vaderlijke-autoriteit-verdwijnt>
- BNNVARA (2020, 12 maart). Zowel vaders als moeders besteden meer tijd aan opvoeding. Geraadpleegd op 15 mei, 2020, van <https://www.nporadio1.nl/cultuur-media/22293-zowel-vaders-als-moeders-besteden-meer-tijd-aan-opvoeding>
- Bögels, S. M., & Perotti, E. C. (2011). Does father know best? A formal model of the paternal influence on childhood social anxiety. *Journal of Child and Family Studies*, *20*, 171–181. doi:10.1007/s10826-010-9441-0.
- Bögels, S., & Phares, V. (2008). Fathers' role in the etiology, prevention and treatment of child anxiety: A review and new model. *Clinical Psychology Review*, *28*, 539–558. doi:10.1016/j.cpr.2007.07.011.
- Bricker, D., & Squires, J. (2009). *Ages & Stages Questionnaires, Third Edition (ASQ-3). A parent-completed childmonitoring system*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Bronte-Tinkew, J., Carrano, J., Horowitz, A., & Kinukawa, A. (2008). Involvement among resident fathers and links to infant cognitive outcomes. *Journal of Family Issues*, *29*(9), 1211–1244. doi.org/10.1177/0192513X08318145
- Brooks-Gunn, J., Martin, A., & Ryan, R. M. (2007). The joint influence of mother and father parenting on child cognitive outcomes at age 5. *Early Childhood Research Quarterly*, *22*(4), 423–439. doi:10.1016/j.ecresq.2007.07.001
- Cabrera, N. J., Lamb, M. E., Shannon, J. D. & Tamis-Lemonda, C.S (2004). Fathers and

- Mothers at play with their 2 and 3 year olds: Contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75 (6), 1806-1820. 10.1111/j.1467-8624.2004.00818.x
- Camović, D. (2019). Some aspects of developmentally (non)- stimulating interactions of parents with preschool children – implication of basic determinants of parental behaviour. *Journal of Contemporary Educational Studies*, 70(136), 170-191. Verkregen van: https://www.sodobna-pedagogika.net/en/articles/04-2019_some-aspects-of-developmentally-non-stimulating-interactions-of-parents-with-preschool-children-implications-of-basic-determinants-of-parental-behaviour/.
- Cashin, E. M., Wroe, J. K. & StGeorge, J. M. (2018). The concept and measurement of fathers stimulating play: a review. *Attachement & Human Development*, 20(6), 634-658. doi:10.1080/14616734.2018.1465106
- Cates, C. B., Dreyer, B. P., Berkule, S. B., White, L. J., Arevalo, J. A., & Mendelsohn, A. L. (2012). Infant communication and subsequent language development in children from low-income families: The role of early cognitive stimulation. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 33, 577–585. doi:10.1097/DBP.0b013e318264c10f
- Crawley, S. B., & Sherrod, K. B. (1984). Parent–infant play during the first year of life. *Infant Behavior & Development*, 7(1), 65–75. doi: 10.1016/S0163-6383(84)80023-5
- Daemen, E., Fliek, L., Muris, P., & Roelofs, J. (2015). Rough-and-tumble play and other parental factors as correlates of anxiety symptoms in preschool children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(9), 2795-2804. doi:10.1007/s10826-014-0083-5
- De Vente, w., Bögels, S. M. & Majdandžić., M. (2016). Challenging parenting behaviour from infancy to toddlerhood: etiology, measurement, and differences between fathers and mothers. *The official Journal of the International Congress of Infant Studies*, 21(4), 423-452. doi: 10.1111/infa.12125
- Delfos, M.F. (1999). *Ontwikkeling in vogelvlucht*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Dow, H. A., Fernald, L. C. H., Knauer, H. A. & Ozer, E. J. (2019). Parenting quality at two developmental periods in early childhood and their association with development. *Early Childhood Research Quarterly*, 47, 396-404. doi: 10.1016/j.ecresq.2018.08.009
- Fitzgerald, H. E. (1977). Infants and caregivers: Sex differences as determinants of socialization. In Donelson, E., & Gullahorn, J. (Eds.), *Women: A psychological perspective*. 101–118. New York: Wiley.

- Fletcher, R., StGeorge, J., & Freeman, E. (2013). Rough and tumble play quality: theoretical foundations for a new measure of father-child interaction, *Early Child Development and Care*, 183(6), 746-759. doi:10.1080/03004430.2012.723439
- Fliek, L., Daemen, E., Roelofs, J., & Muris, P. (2015). Rough-and-tumble play and other parental factors as correlates of anxiety symptoms in preschool children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(9), 2795-2804. doi:10.1007/s10826-014-0083-5
- Freund, L. S. (1990). Maternal regulation of children's problem-solving behavior and its impact on children's performance. *Child Development*, 61, 113-126. doi:10.1111/1467-8624.1990.02765.x
- Gal'Perin, P. (1972). Het onderzoek van de cognitieve ontwikkeling van het kind. *Pedagogische studiën*, 49, 441-454. Verkregen van [https://books.google.nl/books?id=1N-GDwAAQBAJ&pg=PT340&lpq=PT340&dq=Gal%E2%80%99Perin,+P.+\(1972\).+Het+onderzoek+van+de+cognitieve+ontwikkeling+van+het+kind.+Pedagogische+studi%C3%ABn,+49,+441-454.&source=bl&ots=szQoMiPXEN&sig=ACfU3U2ZEyNukC6e0yEaKI0aNd6bOAZ4Q&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiczOuLXoAhWOGuwKHQxlCQQQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Gal%E2%80%99Perin%2C%20P.%20\(1972\).%20Het%20onderzoek%20van%20de%20cognitieve%20ontwikkeling%20van%20het%20kind.%20Pedagogische%20studi%C3%ABn%2C%2049%2C%20441-454.&f=false](https://books.google.nl/books?id=1N-GDwAAQBAJ&pg=PT340&lpq=PT340&dq=Gal%E2%80%99Perin,+P.+(1972).+Het+onderzoek+van+de+cognitieve+ontwikkeling+van+het+kind.+Pedagogische+studi%C3%ABn,+49,+441-454.&source=bl&ots=szQoMiPXEN&sig=ACfU3U2ZEyNukC6e0yEaKI0aNd6bOAZ4Q&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiczOuLXoAhWOGuwKHQxlCQQQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Gal%E2%80%99Perin%2C%20P.%20(1972).%20Het%20onderzoek%20van%20de%20cognitieve%20ontwikkeling%20van%20het%20kind.%20Pedagogische%20studi%C3%ABn%2C%2049%2C%20441-454.&f=false)
- Griffin, E. M. (2006). *A first look at communication theory*. OH, United States: McGraw Hill Education.
- Hesse, F., Care, E., Buder, J., Sassenberg, K., & Griffin, P. (2015). *A framework for teachable collaborative problem solving skills*. In P. Griffin & E. Care (Eds.), *Assessment and teaching of 21st century skills: Methods and approach*. Dordrecht: Springer.
- Jain, R., Juneja, M., Mohanty, M., & Ramji, S. (2011). Ages and stages questionnaire as a screening tool for developmental delay in Indian children. *Indian Pediatric*, 49, 457-461. doi:10.1007/s13312-012-0074-9
- Lamb, M.E. (1975). Fathers: Forgotten contributors to child development. *Human Development*, 18, 245-266. doi:10.1159/000271493
- Landry, S.H., Smith, E. K., & Swank, P. R. (2000). Does the content of mothers verbal stimulation explain differences in children's development of verbal and nonverbal cognitive skills? *Journal of School Psychology*, 38, (1), 27-49. Verkregen van

[Http://www.academia.edu/download/50638830/s00224405_2899_2900035-720161130-32737-yld4zj.pdf](http://www.academia.edu/download/50638830/s00224405_2899_2900035-720161130-32737-yld4zj.pdf)

- Lugo-Gill, J., & Tamis-LeMonda, C.S. (2008). Family resources and parenting quality: links to children's cognitive development across the first 3 years. *Child Development, 79*, 1065-1085. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01176.x
- Miquelote, A. F., Santos, D. C. C., Caçola, P. M., Montebelo, M. I. L., & Gabbard, C. (2012). Effect of the home environment on motor and cognitive behavior of infants. *Infant Behavior and Development, 35*, 329-334. doi:10.1016/j.infbeh.2012.02.002
- Neitzel, C., & Stright, A. D. (2003). Mothers' scaffolding of children's problem solving: Establishing a foundation of academic self-regulatory competence. *Journal of Family Psychology, 17*(1), 147-159. doi:10.1037/0893-3200.17.1.147
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development, 47*(4), 193-219. doi:10.1159/000078723
- Pianta R. C., Smith, N., & Reeve, R. E. (1991). Observing mother and child behavior in a problem-solving situation at school entry: Relations with classroom adjustment. *School Psychology Quarterly, 6*, 1-15. doi:10.1037/h0088238
- Pianta RC, Harbers K. (1996). Observing mother and child behavior in a problem solving situation at school entry: Relations with academic achievement. *Journal of School Psychology, 34*, 307-322. doi:10.1016/0022-4405(96)00017-9
- Pollastri, A., Epstein, L., Heath, G., & Ablon, S. (2013). The collaborative problem solving approach: Outcomes across settings. *Harvard Review of Psychiatry, 21*(4), 188-199. doi: 10.1097/HRP.0b013e3182961017
- Ramani, G. B. & Brownell, C. A. (2013). Preschoolers cooperative problem solving: Integrating play and problem solving. *Journal of early childhood research, 12*. 92-108. doi: 10.1177/1476718X13498337
- Smith, E. K., Landry, S.H., & Swank, P. R. (2000). Does the content of mothers verbal stimulation explain differences in children's development of verbal and nonverbal cognitive skills? *Journal of School Psychology, 38* (1), 27-49. Geraadpleegd op 19 maart 2020, van http://www.academia.edu/download/50638830/s00224405_2899_2900035-720161130-32737-yld4zj.pdf
- Van Baar, A. L., Bodden, D., Deković, M., & Verhoeven, M. (2017). Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire

(CECPAQ) for parents of 1-4 year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(2), 233-247. doi:10.1080/17405629.2016.1182017

Vygotsky, L. S. (1926). *Educational Psychology*. Delray Beach, FL: St. Lucie Press.

Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and language* (E. Hanfmann & G. Vakar, Eds. And Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds. and Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.

Wertsch, J. (1977). *Metacognition and adult child interaction*. Paper presented at Northwestern University annual conference on learning disabilities, Evanston, IL.